WHEN THE MOUNTAIN CHANGED ITS CLOTHING foto ARHIV SNG

Velike in male zgodbe, ki so oživile sivino

SIMONA VIDMAR
svetovalka za področje vizualne umetnosti

Kot se za predsilvestrski čas spodobi, podajam letni rezime v popularni obliki izbora treh top in flop dogodkov ali po domače vrhuncev in spodrsljajev preteklega leta. Šundovska oblika letnega pregleda je izbrana z namenom, da s svojo lahkotno in neobremenjeno dikcijo odvzame nekaj teže in usodnosti podanim ocenam, kar se v tem dobronamernem času leta pričakuje. Namreč, Maribor je v času Evropske prestolnice kulture doživel miselni preskok in to dokazal z določenimi projekti, odvilo se je tudi veliko malih zgodb, ki so oživile sivino, lahko pa bi veliko projektov doživelo tudi drugačen, bolj prepričljiv razvoj. Spodaj izbrani projekti so nekakšen pars pro toto, ki poskuša na izkušnjah izvedenih projektov odpirati vprašanja za prihodnost.

TOP

1. Dva nova naslova za vizualno umetnost v Mariboru

Ko smo že mislili, da se na področju vizualne umetnosti ne bo zgodilo nič velikopotezno novega in bo Maribor Evropsko prestolnico kulture preživel znotraj obstoječih zidov in lastnih mej, se je pred zaključkom leta zgodil velik preobrat. Dve instituciji sta poiskali nove, popolnoma nepričakovane prostore za umetnost in ju (sicer začasno) spremenili v verjetno najbolj privlačni galeriji v Sloveniji.

KID Kibla je svoj zaključni projekt – veliko mednarodno razstavo **Soft Control/ Sofisticiran nadzor** – postavila v industrijskem kompleksu, propadli tovarni Maribor, ki še pred letom ni premogel skoraj nič produkcijsko-promotorskega kadra, ga ima zdaj v izobilju. Tako kot je preplavljen z novimi pobudami in odlično zastavljenimi novimi projekti. V letu 2012 je postalo jasno tudi, da mesto premore odlične in mednarodno izjemno odmevne ustvarjalne potenciale. Najpomembnejši med njimi je gotovo Carmina Slovenica, ki je najprej navdušila z izdajo svojega festivala nove glasbe in gledališča, potem pa z glasbeno predstavo When the mountain changed its clothing v režiji Heinerja Goebbelsa in odlični izvedbi mladih pevk pod vodstvom Karmine Šilec dokazala, da lahko slovenski umetniki sodelujejo tudi z vrhunskimi ustvarjalci. Njihov novi projekt v režiji ene največjih ustvarjalnih osebnosti našega časa je bil premierno predstavljen na festivalu Ruhtriennale in bo izveden na mnogih priznanih mednarodnih festivalih in prizoriščih.

Eksplozija uprizoritvenih praks

Tudi nekatere druge slovenske premiere so prinesle zanimive plodove sodelovanj slovenskih in tujih umetnikov različnih zvrsti. Od novih stvaritev gledaliških in plesnih stvaritev SNG Maribor, poklona avantgardnemu gestusu Matjaža Bergerja in APT Novo mesto Človek z bombami preko odkrivanja novih prostorov odrskih umetnosti v sodelovanju med slovenskimi in japonskimi ustvarjalci, skupinama Betontanc in The Original Tempo.

Prepletanje programov je tako v Maribor in partnerska mesta prineslo dialog med svežimi energijami sodobne gledališke, plesne, lutkovne, medmedijske in drugih uprizoritvenih praks. Tako je vzhodna Slovenija postala prava eksplozija uprizoritvenih praks. Od »novomeške pomladi«, eskurzov v neznano Mestnega gledališča Ptuj, živahne plesno-gledališke produkcije Zavoda Flota v Murski Soboti do raznolike institucionalne in neinstitucionalne scene v Mariboru kot presečišču kreativnih energij regije: od SNG Maribor preko plesnih in medmedijskih iniciativ (Kibla, Pekarna, Plesna izba ...) do z novo dinamiko navdahnjenega Lutkovnega gledališča Maribor.

Projekt EPK je postal tudi priložnost za združevanje, bogatenje in nadgrajevanje festivalskih iniciativ v Mariboru in partnerskih mestih; prepletanje programov programskega sklopa Terminal 12 s festivali, kot so Borštnikovo srečanje, festival sodobnega plesa Front@, NagiB, Ana Desetnica, Choregie aka Choregie, Prestopi, Performa, Klovnbuf.

Uprizoritvene prakse kot proces tkanja vezi med različnimi umetniškimi usmeritvami in zvrstmi so našle svoje nove prostore igre na številnih lokacijah. Publiki pa je EPK ponudila to, kar smo si želeli in kar si je, ne da bi se tega zavedala, želela tudi sama: polno gledaliških užitkov, prijetnih presenečenj in nepozabnih doživetij. ■

»Skušali smo se izogniti trenutnim hitom in modnim imenom in se bolj osredotočiti na imena, ki žarijo že desetletja ter na domače obetavne mlade ustvarjalce, ki pa vztrajno prodirajo med velike.«

»Če so ob prihodu Jana Fabra v Maribor skeptiki dvomili, da lahko sicer mednarodno priznana zvezda sodobne umetniške scene pove še kaj novega, predvsem po predhodnem gostovanju v Ljubljani, je mag performativne umetnosti in mojster zamenjave identitet popolnoma presenetil.«

ALMOST SPRING: RAZSTAVA V HOTELU SLAVIJA foto MIRJANA RUKAVINA

»Celotna akcija umetnosti za revitalizacijo je bila vodena premalo ambiciozno, brez jasno določenega cilja in smiselnih povezav. Tukaj je Evropska prestolnica kulture zamudila moment, ki ga mesto lahko popravi v naslednjih letih.«

STELARC foto MATEJ KRISTOVIČ

MTT na Studencih in odprla 2000 m2 grobo sofisticiranega prostora, ki po vseh kriterijih spominja na beneški Arsenale. Tako primernega prostora za sodobne umetniške prakse v Sloveniji do sedaj še ni bilo.

Umetnostna galerija Maribor je presenetila z decembrskim poletom nad mesto – v zadnjem, 11. nadstropju bivšega Hotela Slavija, danes poslovne zgradbe, je za pol leta odprla svojo sodobno depandanso in v njej za začetek predstavila drugi del zgodbe o skorajšnji pomladi slovenske vizualne umetnosti oz. najprodornejše slovenske avtorje 21. stoletja. Gre za galerijo z najboljšim razgledom, kar smo jih v Sloveniji do sedaj lahko doživeli. Institucija Evropske prestolnice kulture sicer ni bila iniciatorka vzpostavitve novih prostorov za vizualno umetnost, vendar so akterji z njeno spodbudo in mehkim pritiskom lahko prestopili meje danega in uprli pogled v prihodnost.

2. Hiša arhitekture Maribor

Maribor je s sicer majhnim in nekoliko skromnim prostorom Hiše arhitekture dobil prvi profesionalni prostor za predstavitev in dialog o sodobni arhitekturi. Če je na začetku leta še kazalo, da bo to predvsem prostor izmenjav med študenti in profesorji, je v drugi polovici leta Hiša močno prestopila okvire lokalnega in nacionalnega in postala resen in tudi popularen prostor za arhitekturo v najširšem smislu. Hiša arhitekture je prostor, ki ga Maribor za prihodnost potrebuje in je primer infrastrukture, ki ob finančni dostopnosti ponuja možno platformo za diskusije o razvoju mesta.

3. Celostna umetnina Jan Fabre

Če so ob prihodu Jana Fabra v Maribor skeptiki dvomili, da lahko sicer mednarodno priznana zvezda sodobne umetniške scene pove še kaj novega, predvsem po predhodnem gostovanju v Ljubljani, je mag performativne umetnosti in mojster zamenjave identitet popolnoma presenetil.

Pod taktirko umetniškega vodje Terminala 12, Aleša Štegra, je Jan Fabre med seboj povezal mariborske galerijske prostore, gledališki oder in založniško hišo ter postal prepričljivo najboljši model dobre prakse tega leta. Začelo se je s pregledno razstavo **Umetnost me je obranila zapora!**, kjer je predstavil svoje najpomembnejše performanse in svojo obsesijo z risanjem kot obrambo pred samodestrukcijo. Nadaljevalo se je z dnevniškimi zapiski iz umetnikovih mlajših, formativnih let, ki so se izkazali za najboljše EPK branje tega poletja, vrhunec pa je Fabrova »rezidenca« v Mariboru doživela s katarzično svežo in naelektreno gledališko premiero **Droge so me ohranile pri življenju.** Dokazali smo, da je medinstitucionalno povezovanje in s tem pridobljeni širina in velikopoteznost lahko zgodba o uspehu in model za prihodnost.

FLOP

1. Umetniške intervencije za revitalizacijo mestnega jedra

Maribor je bil ob začetku leta 2012 soočen z velikim problemom oziroma potencialnim izzivom, nobeden od občinskih projektov revitalizacije starega mestnega jedra namreč ni bil uresničen: Koroška cesta, Glavni trg, Čeligijev stolp, Sodni stolp, Žički dvor, nabrežje Lenta so bili prepuščeni svoji desetletja dolgi obskurnosti. Zato je bila toliko večja odgovornost Zavoda Maribor 2012, da z umetniškimi intervencijami poskuša preobraziti in prebuditi zapuščene in zanemarjene prostore v mestnem jedru. Posamezni projekti vizualnih umetnikov so sicer na simpatičen način uporabili arhitekturne usedline mesta – kot **Ulayevo očiščenje Sodnega stolpa** ali **simbolna**

ograda okoli ogroženega Čeligijevega stolpa Aleksandre Saške Gruden, vendar pa je ob zaključku leta jasno, da je bila celotna akcija umetnosti za revitalizacijo vodena premalo ambiciozno, brez jasno določenega cilja in smiselnih povezav. Tukaj je Evropska prestolnica kulture zamudila moment, ki ga mesto lahko popravi v naslednjih letih.

2. Intervencije v javnem prostoru
Umetniške instalacije, perfomansi ali velikopotezne intervencije v vsem dostopnih, javnih prostorih mesta, kot so trgi, ulice, mostovi, nabrežja ali manj urbani prostori na periferiji, so za vsak večji kulturni projekt odlično orodje komunikacije in identifikacije. Skozi leto smo lahko sledili nekaterim posrečenim, praviloma manjšim posegom v javni prostor – kot je umeten oblak sredi vročega poletja na Pohorski strmini mariborskega umetnika Boruta Popenka ali vesoljske galaksije na mariborskih ulicah mladega umetnika Miroslava Cukovića. Močno pa smo pogrešali presežne projekte v javnih prostorih, ki bi že ob prvem stiku z mestom zagotavljali občutek dinamičnosti in vsesplošne umetniške preobrazbe. Področje ostaja neizkoriščeno in možno področje aktivnosti v letih, ki sledijo.

3. Festivali
Nazadnje, čeprav nič manj pomembno, bi želela izpostaviti še festivale s področja vizualne umetnosti, tako v Mariboru kot v drugih partnerskih mestih, ki so bili, da ne bo pomote, vsi izpeljani korektno in profesionalno ter so pomembno pripomogli k povišanemu srčnemu utripu izbranih mest v poletnih mesecih. Kar je manjkalo, je bil preskok v drugo miselno dimenzijo, presežek ustaljenih modelov, iskanje novih vsebin ali novo pozicioniranje, ki ga je to leto zahtevalo in tudi soomogočalo. Verjetno z edino izjemo ptujskega festivala sodobne umetnosti **Art Stays**, ki je v letu 2012 izrazito zrasel in se začel bolj samozavestno ozirati tudi po svetovnih akterjih tega področja, so festivali, kot so npr. **Magdalena** v Mariboru in **Fotopub** v Novem mestu sicer navdušili, vendar nekako zaspali na svojih lovorikah, brez presežnih idej in odpiranja novih smeri. Festivali, ki so izrazito žive tvorbe, lahko ta spodrsljaj sicer hitro nadoknadijo že v prihodnji ediciji. ■

Vile ustvarjalnosti za prihodnje čase

IGOR SAKSIDA
svetovalec za področje otroške in mladinske ustvarjalnosti

Napisati kratek potopis prehojene poti na področju otroške in mladinske ustvarjalnosti v letu, ki se izteka, je prav zares misija nemogoče. Večjih projektov, ki so vključevali vrsto posameznih dogodkov, je bilo namreč toliko, da bi vsakemu lahko »pripadlo« le nekaj suhih besed. Če se le spomnimo vseh kulturnih dejavnosti Lutkovnega gledališča Maribor (Lutke Minoriti), Narodnega doma Maribor (Art kamp, Čitalnica na jasi) in Mariborske knjižnice (Evropska pravljica) ter projektov partnerskih mest (Aye festival, KUD Čar Griča, Ptuj; Pikin festival, Festival Velenje), postane jasno, da je bolje ubrati drugo pot – ne da bi ob tem kakor koli zmanjševali vlogo in »ustvarjalni domet« omenjenih uglednih kulturnih ustanov in njihovih izvrstnih dosežkov.

Potopis se tako začne pri svojem cilju: predstaviti tiste dosežke, ki niso bili zasnovani kot dejavnosti za otroke, ampak so jih v kar največji meri sooblikovali **mladi sami**. Pot se vedno začne s prvimi koraki. **Mali arhitekti s čarobnim svinčnikom** (avtorici: Manica Klenovšek Musil in Teja Kovač Lozar) so brali slikanico, risali hiše in iz gline oblikovali zgradbe ter jih sestavljali v sodobno mesto. V projekt je bilo vključenih dvanajst mariborskih osnovnih šol in deset vrtcev. Novoletna okrasitev mesta in razstava na mestnem trgu sta bili naključnim mimoidočim pa tudi bolj pozornim opazovalcem otroške ustvarjalnosti vsekakor zanimiva estetska informacija. Na glasbenem področju ni mogoče obiti izvrstnega koncerta **Otroškega pevskega zbora EPK** (Osnovna šola bratov Polančičev Maribor). Raznovrsten, radoživ ter prepričljiv nastop mladih pevk in pevcev je poslušalce povabil v sporočilno bogastvo uglasbene sodobne slovenske otroške poezije ter slovenske in tuje otroške ljudske pesmi.

Klobučki sreče v barvah mest Evropske prestolnice kulture so tako pokrili domišljijske besedno-glasbene svetove iz sodobnega časa in preteklosti ter sestavili izvrsten mozaik igre, smeha in začudenja. O svetu raznolikosti, v katerem je mogoče vsaj verjeti v kulturo pogovora in sožitja med ljudi, je spregovorila Mlada Evropa (Zavod A. M. Slomšek); s tem osrednjim sporočilom je vsekakor nagovarjala obiskovalce vseh starosti, hkrati pa jim predstavila splošne informacije o Evropski uniji, možnosti mednarodnega sodelovanja ter aktivnega evropskega državljanstva in solidarnosti.

Možnosti prepleta kritične misli in ustvarjalnosti mladih v sodobnem mestu je odstrl **Mladibor** (Bunker, Ljubljana), ki